
4

Herdenking oud-premier Van Agt

Herdenking oud-premier Van Agt

Aan de orde is **de herdenking naar aanleiding van het overlijden van oud-premier Van Agt.**

De voorzitter:

Aan de orde is de herdenking van oud-premier Van Agt. Ik verzoek eenieder daartoe in staat te gaan staan.

(Onrust op de publieke tribune.)

De voorzitter:

Wilt u alstublieft weggaan?

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Ik vervolg. Een bijzonder woord van welkom aan de hier aanwezige familie. In de voorzittersloge bevinden zich dochters Caroline en Eugenie, een schoonzoon plus kleinkinderen. Hartelijk welkom. Ook de minister-president, de minister van Binnenlandse Zaken en iedereen op de publieke tribune — nu wel — heet ik van harte welkom.

Drie weken geleden overleed een politiek icoon: Dries van Agt. Leider van drie kabinetten. Van Agt werd minister van Justitie onder premier Biesheuvel. Hij bleef dat onder Den Uyl. Indrukwekkende dossiers gingen door zijn handen: de Drie van Breda, de Molukse gijzelingen, de bezetting van de Bloemenhovekliniek, de zaak-Menten, maar ook de vraag of pornofilms vertoond mochten worden in bioscopen met meer dan 49 stoeltjes. En hij tekende voor de decriminalisering van hasjbezit.

Dries van Agt en Joop den Uyl waren dé politieke kern van die tijd. De PvdA hanteerde de polarisatiestrategie. Den Uyl, de gedreven, ambitieuze wereldverbeteraar. Met aan de andere kant de relativiserende katholieke Van Agt. Het waren epische confrontaties, van personen en van wereldbeelden. Ze waren in het kabinet-Den Uyl ook veroordeeld tot samenwerking.

Wat zal er door hen heen gegaan zijn, die nacht ten tijde van de treinkaping te Wijster, in de Handelingenkamer op het Binnenhof, toen nog de bibliotheek van het ministerie van Justitie? Den Uyl en Van Agt moesten daar de nacht doorbrengen, want er kon elk moment dramatisch nieuws komen, en dan moesten zij klaar zijn om wellicht te beslissen over leven en dood. Zij, de beide tegenstrevers, op hun wederzijdse stretchers met tussen hen in een telefoon.

Van Agt was een representant van het rijke roomse leven. Misdienaar. De Katholieke Universiteit Nijmegen. De Katholieke Volkspartij. De Heilig Landstichting. De oude roomse liturgie. Actief parochiaan.

Van Agt was ook de eerste leider van het CDA. Hij zette dat op de kaart met het "ethisch reveil", een uitgesproken afkeer van abortus en een harde polemiek tegen links. Het legde

hem geen windeieren: 49 zetels. Maar Den Uyl deed het nog beter en kwam tot 53. De formatie met die twee partijen stokte, na zeven maanden. In restaurant Bistrouquet vond toen een andere formatie plaats, die met Hans Wiegel. Het resulteerde in een iconische foto én een kabinet. In twee dagen was de zaak rond, waarbij ze het uiteraard, voor de bühne, nog wel even gingen rekken. Want onderhandelingen over een regeerakkoord moesten zich, zo zei Van Agt later, kenmerken door "uiterste moeizaamheid" en "suprême inspanningen".

Van Agt omschreef zijn eerste kabinet als een ploeg zonder "luiards, ijdeltuiten en non-valeurs". Daarop volgde zowaar weer een kabinet met zijn oude rivaal Den Uyl. Tijdens de formatie was Van Agt even onvindbaar. Hij gaf de voorkeur aan het startschot van het wielercriterium van Boxmeer. Dat kabinet bood zijn ontslag al aan nog voordat het zich had gepresenteerd in de Tweede Kamer. Er volgde een lijmpoging, maar die regering kende een kort leven. Na nog een kortstondig derde kabinet-Van Agt, slechts bestaande uit CDA en D66, werd hij commissaris van de Koningin in Noord-Brabant.

We gedenken vandaag ook de taalvirtuoos Dries van Agt, de politicus met de woordenschat van Ollie B. Bommel. "Sapristi!", klonk het, of "lapidair", of "primordiaal". En wat te denken van dit citaat over de media: "Men onthoudt alles wat je je eens hebt laten ontvlieden. Het komt allemaal in het grote boek van de pers. En het is citabel op elk ongelukkig moment." Als hij ziek was en moest afzeggen voor de ministerraad, luidde de tekst van het briefje: "Amice, mijn corpus is in staking gegaan. Vergeef me dat ik daarom de steven thans wend naar moeder de vrouw in Nijmegen in plaats van naar mijn onverwoestbare broodheer in het Catshuis."

We herdenken vandaag Dries van Agt, de staatsman. Een markant en authentiek politicus. De Oude Zaal van de Tweede Kamer paste hem als een jas. Ik vroeg net aan de familie of ik het woord "ijdel" mocht gebruiken om hem te kenschetsen. Ze zeiden: "Doe dat maar met hoofdletters en drie strepen eronder."

(Hilariteit)

De voorzitter:

IJdel, zelfbewust, flegmatiek, charmant, erudiet, standvastig en eigenzinnig. Een rasbestuurder. Een ambassadeur van het wielrennen en van de Palestijnse zaak.

Dries en zijn vrouw Eugenie leefden een leven vol liefde. Op 5 februari zijn ze samen, na 65 jaar huwelijk, hand in hand gestorven. Ultieme liefde, ultieme regie. Ik hoop dat de familie, in het bijzonder de kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen, en andere nabestaanden bij de verwerking van dit dubbele verlies kracht kunnen putten uit de vele mooie en bijzondere herinneringen.

De familie vroeg mij een gedicht voor te dragen. In 2015 verscheen de bundel Gedichten die mannen aan het huilen maken. Dries van Agt deed ook een inzending, met een gedicht dat hem ontroerde. Het komt uit de Nestoriaanse kwatrijnen van de Surinaamse dichter Hugo Pos. Het luidt als volgt:

Beloof me, kind, als ik van hier verdwijn
treur niet om mij, straks bloeit weer de jasmijn
en geurt de kamperfoelie. Erger zou het wezen
als zij verdwenen waren, — ik er nog zou zijn.

Prachtige woorden van Hugo Pos, ons ingefluisterd door
Dries van Agt.

Ik geef graag het woord aan de minister-president.

Minister Rutte:

Meneer de voorzitter. Enkele jaren voor de Tweede Wereldoorlog publiceerde Johan Huizinga zijn *Homo ludens*, de spelende mens. Daarin werkt hij de gedachte uit dat het ludieke, het spelelement, wezenlijk is voor de menselijke beschaving. Dat begrip, *homo ludens*, past bij niemand beter dan bij de man die wij vandaag herdenken, want voor Dries van Agt was het leven een spel, maar wel een spel dat met grote ernst en toewijding gespeeld diende te worden.

Hij had beide kanten in zich. Aan de ene kant het speelse en lichtvoetige, de relativiserende kwinkslag, de lachers op zijn hand. Opgroeien in de jaren dertig in Brabant omschreef hij als "wandelen in de zon" en zijn geboortedorp Geldrop als "de oorschelp van de Heer". Dat zijn niet bepaald de woorden van een zwaarmoedig mens. Toch kon Dries van Agt geweldig worstelen met zichzelf en zijn omgeving. "Zwaartillend" noemde hij dat zelf. Zeker bij hoogoplopende kwesties, zoals de Drie van Breda, de abortuskliniek Bloemenhove en later de Palestijnse kwestie, was het zijn juridische en morele geweten dat hem dreef. Dan kon hij onverzettelijk en principieel zijn. Zo heeft Van Agt ooit zes weken lang openlijk getwijfeld of hij niet moest opstappen als minister van Justitie nadat hij bakzeil had gehaald in de kwestie-Bloemenhove. In de Kamerbrief die hij hierover schreef, strede hart en verstand om voorrang. Dat is dan weer niet het gedrag van iemand die alleen maar fluitend door het leven gaat.

In welertermen gesproken was Dries van Agt in zijn Haagse tijd de man van de eenzame ontsnapping die niet kon zonder de warmte van het peloton, een solist met een enorme behoefte aan aardig gevonden worden, zoals hij dat zelf zei. Een journalist noemde Van Agt ooit een "politiek cryptogram": ongreepbaar voor politieke opposanten én medestanders. In de gepolariseerde verhoudingen van toen speelde hij die rol met verve. Zo werd hij, zoals de Engelsen dat zo mooi zeggen, *the man you love to hate or hate to love*.

Maar Dries van Agt was, met al zijn bijzondere kwaliteiten, ook de aangewezen persoon om de eerste lijsttrekker te worden van het CDA, ik denk omdat hij met zijn hele manier van zijn het zuidelijke katholieke levensgevoel ademde, terwijl hij tegelijkertijd de verpersoonlijking was van een morele levenshouding die de andere bloedgroepen aansprak. Dries van Agt verbond in persoon. Tel daarbij op zijn grote sociale talenten, zijn liefde voor het podium en de gunfactor die hij, zeker buiten Den Haag, overvloedig had en het is duidelijk dat Van Agt als eerste voorman van het CDA de juiste man op de juiste plaats was.

Zijn complexe relatie met Joop den Uyl is al jarenlang voer voor liefhebbers van onze parlementaire geschiedenis. Veel

verschillender dan deze twee politieke grootheden kunnen mensen bijna niet zijn. Den Uyl: de noeste werker voor wie het leven bestond uit politiek. En Van Agt: de gevoelsmens, voor wie de aangenaamheden van het leven buiten de politiek juist onmisbaar waren. Het waren botsende karakters, die elkaar op momenten toch heel goed aanvulden, zoals inderdaad tijdens de treinkapingen en de schoolgijzeling in Drenthe. Toen was het juist Dries van Agt die zijn emoties het meest de baas was.

Eén persoon maakte Dries van Agt zijn leven lang compleet, namelijk zijn grote liefde Eugenie, met wie hij meer dan 65 jaar getrouwd was. Hij heeft het vaak gezegd: zonder haar was hij niets, hulpeloos. Tot in de dood kozen zij voor samen. Hand in hand. Het deed mij even denken aan die beroemde dichtregels uit Vondels *Gysbreght*: "Waer werd oprechter trouw. Dan tusschen man en vrouw. Ter weereld oit gevonden?" Zo veel liefde is diepontroerend.

Mijnheer de voorzitter. In het jaar 2000 werd Van Agt in een interview gevraagd of hij het eindoordeel met vertrouwen tegemoetzag. Hij zei toen: "Of ik in de hemel kom? Nou, ik heb wel een kans. Ik heb wel een aantal goeie dingen gedaan, en een aantal minder goeie dingen. Maar het saldo ... Een 6+ haal ik wel." Het was de *homo ludens* Dries van Agt ten voeten uit: speels, relativiserend, humoristisch, maar met een serieuze ondertoon. Ik weet zeker dat Nederland hem veel meer dank verschuldigd is dan voor een 6+.

We herdenken Dries en Eugenie van Agt met diep respect en wensen hun kinderen, kleinkinderen en andere nabestaanden veel sterkte toe met de verwerking van dit grote verlies.

De voorzitter:

Dank u wel. Ik verzoek u allen enkele momenten stilte in acht te nemen.

(De aanwezigen nemen enkele ogenblikken stilte in acht.)

De voorzitter:

Dank u wel. Als u daar prijs op stelt, kunt u de familieleden condoleren in het ledenrestaurant.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.